

Warszawa, 23.08.2024 r.

DKO-IV.054.72.2024
dot. VII.711.4.2024.JRO

Pan
Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 29 kwietnia 2024 r. VII.711.4.2024.JRO dotyczące zagadnień:

- 1) warunkowego otwarcia referendarzom sądowym i asystentom sędziów pozaaplikacyjnej ścieżki do zawodu sędziego,
 - 2) umożliwienia kumulacji okresów pracy w różnych zawodach prawniczych przy ocenie spełnienia wymogu 10-letniego doświadczenia przy ubieganiu się o powołanie na sędziego apelacyjnego,
 - 3) uchylecia zakazu posiadania obywatelstwa państwa obcego przez sędziów powszechnych, sędziów Sądu Najwyższego i asesorów sądowych
- uprzejmie wskazuję.

Ad. 1.

W aktualnym stanie prawnym w świetle art. 61 § 1 i 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 334) zwaną dalej: „u.s.p.”, na stanowisko sędziego sądu rejonowego mogą być powołane następujące osoby:

- asesorzy sądowi, którzy pełnili obowiązki sędziego co najmniej przez trzy lata;
- sędziowie sądu administracyjnego lub sądu wojskowego;
- prokuratorzy;

- osoby pracujące w polskiej szkole wyższej, w Polskiej Akademii Nauk, w instytucie badawczym lub innej placówce naukowej i mające tytuł naukowy profesora albo stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych;
- adwokaci, radcowie prawni, notariusze, jeśli wykonywali zawód co najmniej przez trzy lata;
- prezesi, wiceprezesi, radcowie Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli zajmowali stanowisko co najmniej przez trzy lata.

Z kolei na podstawie art. 106h u.s.p. na stanowisko asesora sądowego mogą być mianowani tylko absolwenci aplikacji w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, którzy złożyli egzamin sędziowski lub prokuratorski.

W ostatnich latach działania legislacyjne nakierowane były na usunięcie większości z dość licznych „bocznych” ścieżek dostępu do zawodu sędziego z pozostawieniem, jako zasadniczej, drogi wiodącej przez aplikację sędziowską (w tym aplikację uzupełniającą - skróconą formę aplikacji przeznaczoną dla referendarzy sądowych i asystentów sędziego), zdanie egzaminu sędziowskiego i asesurę, przy jednoczesnym dążeniu do ukształtowania zawodu referendarza sądowego jako w pełni autonomicznego, „docelowego” zawodu, niebędącego jedynie drogą awansu do zawodu sędziego. Takie traktowanie zawodu referendarza miało sprzyjać wykreowaniu doświadczonej kadry referendarzy sądowych.

Podkreślić należy, że z dniem 10 sierpnia 2018 r. na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 1443) do ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz.U. z 2022 r., poz. 217, z późn. zm.) dodano Rozdział 3 A (art. 37a i nast.), czym wprowadzono możliwość odbywania aplikacji uzupełniającej sędziowskiej oraz aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej dla osób, które w okresie 5 lat przed dniem przeprowadzenia konkursu na aplikację uzupełniającą sędziowską albo na aplikację uzupełniającą prokuratorską były zatrudnione łącznie przez okres co najmniej 2 lat na stanowisku referendarza sądowego, asystenta sędziego lub asystenta prokuratora oraz w dniu przeprowadzenia konkursu na aplikację

uzupełniająca sędziowską albo na aplikację uzupełniającą prokuratorską są zatrudnione na stanowisku referendarza sądowego, asystenta sędziego lub asystenta prokuratora. Taka ścieżka dojścia do zawodu sędziego przez asesurę, dedykowana referendarzom sądowym oraz asystentom sędziów jest atrakcyjna dla tych grup zawodowych, gdyż nie wymaga konkurowania z innymi osobami. Odbycie aplikacji uzupełniającej z jednej strony gwarantuje nabór do służby sędziowskiej osób o odpowiedniej wiedzy i kwalifikacjach, a z drugiej wychodzi naprzeciw uzasadnionym aspiracjom tych grup zawodowych.

Rozważając propozycję, aby umożliwić referendarzom sądowym i asystentom sędziów ubieganie się o powołanie na sędziego rejonowego z pominięciem aplikacji (pod określonymi warunkami), należy zastanowić się, czy proponowana regulacja rzeczywiście ułatwiłaby dostęp do służby sędziowskiej tym grupom zawodowym. Konkurowanie o wolne stanowisko sędziowskie z przedstawicielami zawodów, o których mowa w art. 61 § 1 i 2 u.s.p. byłoby dla referendarzy sądowych i asystentów niezwykle trudne. Wydaje się, że nie można zrównywać charakteru pracy referendarza sądowego i asystenta sędziego z pracą radcy prawnego, adwokata czy notariusza. Referendarze sądowi i asystenci sędziów wykonują inne czynności w ramach szeroko pojętego wymiaru sprawiedliwości, a ich doświadczenie oraz zakres odpowiedzialności – z uwagi na zupełnie odmienny charakter pracy – nie jest równy doświadczeniu adwokata, radcy prawnego czy notariusza, którzy wykonują wolne, niezależne zawody o wysokim stopniu uprawnień i odpowiedzialności.

Nie można również pominąć aspektu organizacyjnego w procesie wyboru kandydata na wolne stanowisko sędziowskie. O ile w przypadku osób wykonujących wolne i dobrze płatne zawody prawnicze, ich zainteresowanie stanowiskami sędziowskimi jest relatywnie dość ograniczone, to w przypadku kilkutysięcznej grupy referendarzy sądowych oraz asystentów sędziów, biorąc pod uwagę małą liczbę wolnych stanowisk sędziowskich, można spodziewać się o wiele większej liczby zgłoszeń. Nie można wykluczyć, że na jedno wolne stanowisko sędziowskie zgłosi się kilkudziesięciu czy nawet kilkuset kandydatów

spośród referendarzy sądowych i asystentów sędziów, co spowoduje, że sprawiedliwy wybór odpowiedniego kandydata będzie iluzoryczny.

Ad. 2 i 3.

Argumentację wskazaną w wystąpieniu w przedmiocie oceny kryteriów powołania na stanowisko sędziego apelacyjnego oraz zakazu posiadania obywatelstwa państwa obcego przez sędziów sądów powszechnych, sędziów Sądu Najwyższego i asesorów należy uznać za zasadną. Wydaje się, że w tym zakresie nie zachodzi potrzeba powielania trafnej argumentacji zawartej w piśmie z dnia 29 kwietnia 2024 r.

Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 29 kwietnia 2024 r. zostanie przekazane do właściwych komórek merytorycznych i legislacyjnych Ministerstwa Sprawiedliwości celem uwzględnienia w pracach analityczno-koncepcyjnych oraz w pracach legislacyjnych nad nową ustawą ustrojową, a zagadnienie dotyczące uchylecia zakazu posiadania obywatelstwa państwa obcego przez sędziów powszechnych, sędziów Sądu Najwyższego i asesorów sądowych zostało już przekazane do Departamentu Prawa Karnego, celem uwzględnienia w pracach analityczno-koncepcyjnych i legislacyjnych.

Nadmieniam, że w ramach prac legislacyjnych również kryteria dostępu do zawodu sędziego będą podlegały weryfikacji, z uwzględnieniem uzasadnionych aspiracji grup zawodowych referendarzy sądowych i asystentów sędziów.

Jednocześnie przepraszam za udzielenie odpowiedzi po terminie, co było spowodowane reorganizacją Ministerstwa Sprawiedliwości.

Łączę wyrazy szacunku

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
Dariusz Mazur
Dariusz Mazur
PODSEKRETARZ STANU